

Staatsexamen VWO

2020

tijdvak 1
woensdag 6 mei
13.30 – 14.30 uur

Maatschappijleer

College-examen schriftelijk

Voor dit examen zijn maximaal 30 punten te behalen; het examen bestaat uit 30 meerkeuze vragen.

Geef het antwoord op meerkeuzevragen in duidelijke hoofdletters.

Tekst 1

1 **Acht politieke partijen steunen jongerenmanifest dat einde van** 2 **studieleenstelsel eist**

3 Aan de vooravond van Prinsjesdag 2019 sluiten nog eens vijf politieke partijen
4 zich aan bij het manifest waarin jongerenbeweging Coalitie-Y het einde van het
5 studieleenstelsel eist. Onder andere SP, 50Plus, PvdD en SGP voegen zich bij
6 de initiatiefnemers ChristenUnie, programmamaker Tim Hofman en zes
7 jongerenorganisaties.

8
9 'We pakken het leenstelsel aan en voeren een basisbeurs in', luidt punt 1 van
10 de tien punten in het manifest. CU-leider Gert-Jan Segers bepleit de terugkeer
11 van de basisbeurs voor iedereen. Hij zal daarvoor echter niet het huidige
12 ...X... openbreken. 'Hoe het vorm krijgt, is iets voor de volgende
13 kabinetsformatie.' Ook in de achterbannen van VVD en D66 is het stelsel
14 inmiddels omstreden geraakt, meldde *EenVandaag* zaterdag.
15 Voor Segers is afscheid van het leenstelsel symbool voor 'afcheid nemen
16 van een neoliberal mensbeeld'. Belangrijkste doel van de initiatiefnemers is
17 dat de druk die jongeren op allerlei terreinen ervaren, aanleiding wordt voor
18 een aparte paragraaf in de verkiezingsprogramma's van alle politieke partijen
19 en daarna in het nieuwe ...X... 'Welke partijen dat dan ook sluiten', aldus
20 Segers. (...)
21 Segers kondigde vorig jaar november op het congres van zijn partij aan dat hij
22 wilde opkomen voor jongeren, nadat hij met succes voor ouderen het
23 manifest *Waardig ouder worden* had gelanceerd. Als kleinste regeringspartij
24 heeft de ChristenUnie belang bij maatschappelijke allianties om beleid bij te
25 sturen, als dat binnen de coalitie niet lukt. Van een van zijn dochters kreeg hij
26 het gevoel mee dat sterk leeft onder millennials: 'Wij zijn de sjaak.'
27 Hij benaderde tv-presentator Tim Hofman, die toen druk doende was met het
28 kinderpardon. Dat kwam er uiteindelijk door een draai van het CDA. Daarna
29 nodigde Segers vijf jongerenorganisaties uit: CNV Jongeren, Nationale
30 Jeugdraad (NJR), Interstedelijk Studenten Overleg (ISO), Landelijke
31 Studentenvakbond (LSVb) en Jongeren Organisatie Beroepsonderwijs (JOB).
32 "We moeten generaties niet tegen elkaar opzetten, maar ze juist verbinden",
33 zegt Segers. "Mijn mensbeeld is dat niemand een economisch product is. Het
34 is niet waar dat alles vanzelf goed komt als de markt zijn werk doet. De
35 overheid moet ook hoeder durven zijn, bescherming bieden. Tegen jongeren
36 zeg je niet: behang jezelf met schulden, dat verdienen je later wel terug.
37 Jongeren hebben juist ademruimte nodig."

In de Nederlandse Grondwet staan verschillende soorten grondrechten vermeld. In tekst 1 zijn zowel politieke als sociale grondrechten te herkennen.

- 1p 1 In welke regels is zowel een politiek als een sociaal grondrecht te herkennen?
- A Regels 3 t/m 5.
 - B Regels 9 en 10.
 - C Regels 23 t/m 25.
 - D Regels 33 en 34.

- 1p 2 Welk begrip kan ingevuld worden op de ...X... in de regels 12 en 19?
- A coalitiemanifest
 - B regeringsprogramma
 - C samenwerkingsverband
 - D regeerakkoord
 - E partijprogramma

- In regel 5 en 6 van tekst 1 worden verschillende politieke partijen genoemd.
- 1p 3 Hoeveel one-issuepartijen worden in regel 5 en 6 van tekst 1 genoemd?
- A 1
 - B 2
 - C 3
 - D 4
 - E 5

- 1p 4 De coalitie-Y wordt, volgens tekst 1, behalve door politieke partijen ook door verschillende andere organisaties ondersteund.
- Stelling I: Behalve door politieke partijen wordt de coalitie-Y ook door actiegroepen gesteund.
- Stelling II: Behalve door politieke partijen wordt de coalitie-Y ook door belangengroepen gesteund.
- A Alleen stelling I is juist.
 - B Alleen stelling II is juist.
 - C Beide stellingen zijn juist.
 - D Beide stellingen zijn onjuist.

- Dhr. Segers is fractieleider van de ChristenUnie.
- 1p 5 In welke regels kun je een confessioneel standpunt herkennen?
- A Regels 10 t/m 13.
 - B Regels 15 en 16.
 - C Regels 24 t/m 26.
 - D Regels 33 en 35.

Tekst 2 Waarom de staat steeds meer van uw geld opeist

1 De economie groeit hard, maar burgers houden nauwelijks meer geld over.
2 Hoe dat komt? De gaskraan gaat dicht, duurzame energie wordt
3 gesubsidieerd en de vergrijzing slaat toe. Allemaal redenen voor de staat om
4 met de pet bij de burger langs te gaan.
5 De verzorgingsstaat is de afgelopen dertig jaar versoberd. Toch stijgen de
6 collectieve lasten de laatste jaren opeens weer flink: 39 procent van wat in
7 Nederland wordt verdiend, wordt in de vorm van belastingen of premies
8 afgedragen aan de staat. Een paar jaar geleden was dat nog 35 procent.
9 Waar komt die stijging vandaan? Natuurlijk is er de vergrijzing – de AOW werd
10 sinds 2009 ruim 10 miljard euro duurder. Maar wat ook meespeelt, is dat de
11 gaskraan dichtgaat en dat staatsbedrijven minder dividend uitkeren. In de
12 jaren tachtig kwamen er nog miljarden gulden aan dividend binnen van onder
13 meer de Rijkspostspaarbank en het Staatsbedrijf der Posterijen, Telegrafie en
14 Telefonie (PTT).
15 Daarnaast financierden de Groningse gasvelden in die jaren een flink deel van
16 de verzorgingsstaat. Steeds meer van die meevallers vallen weg, met als
17 gevolg dat de belastingbetaler moet bijspringen.

De vergrijzing is een oorzaak voor het oplopen van de kosten van de AOW.

- 1p 6 Wat kan nog meer een reden zijn voor het duurder worden van de AOW?
- A Door emigratie komen er steeds meer mensen in aanmerking voor de AOW.
 - B Door de stijging van het geboortecijfer.
 - C Door de toename van de levensduur.
 - D Door de toename van het aantal arbeidsongeschikten.
- 1p 7 Welke politieke actoren bepalen de hoogte van de uitkeringen?
- A De leden van het kabinet.
 - B De leden van de Staten-Generaal.
 - C De kroonleden in de Sociaal-Economische Raad.
 - D De leden van de regering.

Politieke partijen denken verschillend over de vraag of belastingverhogingen nodig zijn voor het in stand houden van de verzorgingsstaat.

- 1p 8 Welke politieke partij zal vanwege de uitgangspunten tegen het verhogen van de belastingen zijn?
- A SP
 - B PvdA
 - C VVD
 - D GroenLinks

Tekst 3 Peter Vandermeersch: 'Ik ben Belg en ja, ik wil Nederlander worden'

1 Peter Vandermeersch (56) is op weg helemaal Nederlander te worden. Omdat
2 hij wil kunnen stemmen (...) heeft hij de Nederlandse nationaliteit
3 aangevraagd. (...)

4 Toen hij in de zomer van 2010 afscheid nam van *De Standaard* en
5 hoofdredacteur van *NRC* werd, vroeg de krant hem op regelmatige basis zijn
6 mening op te schrijven over het reilen en zeilen bij de noorderburen. De beste
7 columns zijn nu gebundeld in het boek *Ik zou zo graag van jullie houden*. Een
8 titel die toch enige reserve aangeeft bij dat aanstaande 'Nederlanderschap'.
9 „Mijn tweede column wilde ik al afsluiten met die zin”, zegt Vandermeersch. „Ik
10 wilde echt van hen houden, maar ze maakten het me verdomd moeilijk. Toen
11 ik voor dit boek de selectie maakte, moest ik concluderen dat eigenlijk alle
12 columns hadden kunnen eindigen met die zin.”

13 Hij had eerst een andere werktitel in gedachten: 'het land van wietlucht en
14 spruitjesgeur'. „Nederlanders beweren zo graag van zichzelf dat ze heel
15 tolerant zijn en heel erg naar de buitenwereld kijken. Maar dat durft wel eens
16 tegenvallen. Moeten we nu echt een regeerakkoord schrijven waarin staat dat
17 het Wilhelmus onderwezen moet worden? Of neem Prinsjesdag. Daar blijft
18 toch een rare, carnavaleske sfeer rond hangen die Vlamingen moeilijk kunnen
19 begrijpen.”

20 Het hele boek ademt die spanning. De Nederlanders wonen in een perfect
21 georganiseerd land, maar bij de kleinste oneffenheid in de weg beginnen ze te
22 klagen en te zeuren. Dat werkt Belgen wel eens op de zenuwen. „Ik kan mij
23 ook ergeren als op vergaderingen doorgeboemd wordt over de kleinste
24 pietluttigheden. Soms kan over de formulering in een verslag een kwartier
25 gedebatteerd worden, terwijl niemand dat later zal lezen. Dan kan ik alleen
26 maar het hoofd schudden.”

27 “Maar,” voegt hij eraan toe: “dat gezeur is ook de andere kant van zeer
28 principieel zijn. In Vlaanderen worden de zaken dikwijls nooit helemaal
29 uitgediscussieerd. Daar erger ik mij nog meer aan.”

Meer begrip voor kritiek

31 Nederland is natuurlijk ook écht een beter georganiseerd land. Dat ervaart hij
32 als hij weer eens door de tunnels van Brussel moet rijden en zich in Kinshasa
33 waant. Of als hij wordt geconfronteerd met de Vlaamse administratie. Dan
34 prijst hij zichzelf gelukkig dat hij in Amsterdam mag wonen, al is die stad
35 misschien net iets te keurig en te georganiseerd. „Eigenlijk zou elke
36 Nederlander een tijdje in het buitenland moeten wonen om te beseffen hoe
37 goed hij het hier heeft. Dan zullen ze niet meer klagen over te veel
38 straatlawaai waardoor ze in hartje Amsterdam niet met de ramen open
39 kunnen slapen.”

40 Dat maakte hij mee op een bewonersvergadering van het
41 appartementsgebouw waarin hij woont. „Dan ontwaar ik weer de 'kleine'
42 Nederlander die hunkert naar regels. In België mag het allemaal minder goed
43 geregeld zijn, maar we kunnen wel beter improviseren. En dat bedoel ik in de
44 goede betekenis van het woord.”

45 Ook bij ...Y... en de open debatcultuur waarop de Nederlander zich zo graag
46 laat voorstaan, plaatst Vandermeersch graag kanttekeningen. „Ik hou erg van
47 het debat. Dat staat hier op een hoger niveau dan in Vlaanderen, maar ik heb
48 de kwaliteit ervan de voorbije zeven jaar snel achteruit zien gaan. Er wordt zo
49 slecht naar elkaar geluisterd. Debatteren staat ondertussen gelijk aan elkaar
50 overschreeuwen. Luisteren naar elkaar is er nauwelijks nog bij.”

51 (...)

52 Ook de Europese Unie kan de Nederlander maar heel matig boeien. Dat moet
53 de Eurofiele Vandermeersch toch storen? Maar over Europa hebben de
54 Nederlanders hem toch aan het denken gezet. „Aanvankelijk keek ik er erg
55 van op dat de commentatoren van mijn krant ernstig debatteerden over de
56 vraag of we niet beter uit de euro zouden moeten stappen. Dan dacht ik:
57 daarover gaan we toch niet beginnen. Maar ik heb meer begrip voor de kritiek
58 op de Europese instellingen. Het afstaan van nationale soevereiniteit, het
59 gebrek aan democratische controle... het zijn belangrijke kwesties waar in
60 België te weinig bij wordt stilgestaan.”

61 Maar opnieuw blijft hij met een dubbel gevoel achter. „Die eurokritiek past heel
62 erg in een gevoel dat veel Nederlanders graag koesteren: wij met z'n allen
63 gezellig achter de dijken en het heimwee naar een blank Nederland van
64 vadertje Drees die het allemaal voor ons regelde.”

Peter Vandermeersch wil Nederlander worden om te kunnen stemmen in Nederland. Hij heeft geen stemrecht voor de Tweede Kamerverkiezingen.

1p 9 Voor welke verkiezingen had hij als in Amsterdam wonende Belg wel het recht om in Amsterdam zijn stem uit te brengen?

- A** Voor geen enkele verkiezing.
- B** Alleen voor de verkiezingen voor het Europees Parlement.
- C** Alleen voor de verkiezingen voor het Europees Parlement en de verkiezingen voor de Amsterdamse gemeenteraad.
- D** Alleen voor de verkiezingen voor het Europees Parlement, de verkiezingen voor de Amsterdamse gemeenteraad en de verkiezingen voor de Provinciale Staten van Noord-Holland.

Om wel te kunnen stemmen bij de Tweede Kamerverkiezingen werd Vandermeersch Nederlander.

- 1p 10 Aan welke drie voorwaarden moest hij voldoen om Nederlander te kunnen worden? Kies uit de volgende vier.
- I: Hij moest kunnen aantonen dat hij ten minste vijf jaar onmiddellijk voorafgaand aan het verzoek zijn hoofdverblijf had gehad in Nederland.
II: Hij moest geen gedrag hebben vertoond waardoor hij een gevaar zou kunnen zijn voor de openbare orde, goede zeden of veiligheid van Nederland.
III: Hij moest kunnen aantonen dat hij een vast inkomen heeft.
IV: Hij moest zijn Belgische nationaliteit opgeven.
- A** Hij moest voldoen aan de voorwaarden I, II en III.
B Hij moest voldoen aan de voorwaarden I, II en IV.
C Hij moest voldoen aan de voorwaarden I, III en IV.
D Hij moest voldoen aan de voorwaarden II, III en IV.

Vandermeersch maakt verschillende fasen door in het proces van Belg tot Nederlander.

- 1p 11 Zet onderstaande fasen in logische volgorde (in de tijd).
- A** naturalisatie-immigratie-integratie
B naturalisatie-integratie-immigratie
C immigratie-integratie-naturalisatie
D immigratie-naturalisatie-integratie
- 1p 12 Welk van onderstaande door Vandermeersch genoemde aspecten van de Nederlandse cultuur is een voorbeeld van de materiële cultuur?
- A** het Wilhelmus
B heimwee naar een blank Nederland
C hunkeren naar de regels
D hang naar gelijkheid

In de regels 45 t/m 50 plaatst Vandermeersch kanttekeningen bij belangrijke cultuurelementen die bij de Nederlandse cultuur zouden horen. Een daarvan is de open debatcultuur. Een ander is in de tekst in regel 45 vervangen door de letter Y.

- 1p 13 Welk cultuurelement dat zou behoren bij de Nederlandse cultuur en dat past bij de kanttekeningen die Vandermeersch plaatst, heeft gestaan in regel 45 op de plaats van de letter Y?
- A** tolerantie
B vrijheid van meningsuiting
C sociale cohesie
D pluriformiteit

- 1p 14 Welke functie van cultuur is het meest van toepassing op de regels 61 t/m 64?
- A Cultuur geeft de mogelijkheid betekenis aan ons gedrag te geven.
 - B Cultuur geeft duidelijkheid over welk gedrag wel of niet aanvaardbaar is.
 - C Cultuur biedt de mogelijkheid tot identificatie.
 - D Cultuur biedt de mogelijkheid tot zelfontplooiing.
- 1p 15 “Maar ik heb meer begrip voor de kritiek op de Europese instellingen. Het afstaan van nationale soevereiniteit, het gebrek aan democratische controle...” : zegt Vandermeersch in tekst 3.
De volgende feitelijke uitspraken gaan over EU-instellingen.
- I. In de Raad van de EU vindt besluitvorming plaats op basis van een gekwalificeerde meerderheid.
- II. De Europese Centrale Bank (ECB) stelt rentetarieven vast voor de banken in alle Eurolanden.
- In welke uitspraak of in welke uitspraken is er sprake van het afstaan van nationale soevereiniteit?
- A Alleen in uitspraak I.
 - B Alleen in uitspraak II.
 - C In beide uitspraken.
 - D In geen van beide uitspraken.
- 1p 16 Welke Europese instelling heeft de taak om de democratische controle in de EU uit te oefenen?
- A De Europese Commissie.
 - B De Raad van de Europese Unie.
 - C Het Europees Parlement.
 - D Het Hof van Justitie van de EU.

Tekst 4

Het Centraal Bureau voor de Statistiek meet elk jaar hoeveel mensen uit een bepaalde migrantengroep in dat jaar zijn getrouwd met een partner die niet tot de eigen bevolkingsgroep behoort. Het percentage van de mensen uit een bepaalde bevolkingsgroep die in dat jaar trouwen met iemand uit een andere bevolkingsgroep (van alle mensen uit die bevolkingsgroep die dat jaar trouwen) wordt beschouwd als een indicator van de mate van assimilatie van die bevolkingsgroep, dat wil zeggen als een wijze om de mate van assimilatie van die bevolkingsgroep te meten.

In de tabel hieronder worden de gegevens van de jaren 2001-2017 weergegeven voor vier bevolkingsgroepen met een migratie-achtergrond.

Percentage huwenden met een partner uit een andere dan de eigen bevolkingsgroep				
	I	II	III	IV
2001	12	14	41	68
2002	13	14	41	66
2003	15	16	43	66
2004	16	20	47	67
2005	19	19	47	65
2006	17	17	47	65
2007	17	16	49	64
2008	17	16	47	62
2009	16	16	47	64
2010	15	16	48	63
2011	16	17	48	65
2012	16	18	50	60
2013	15	19	50	71
2014	16	18	50	68
2015	16	19	51	70
2016	17	20	53	74
2017	18	20	51	72

In de tabel staan de percentages van mensen met een bepaalde migratieachtergrond (I, II, III of IV) die getrouwd zijn met een partner uit een andere bevolkingsgroep.

De vier migratieachtergronden zijn de volgende: Antilliaans/Arubaans, Marokkaans, Turks en Surinaams.

- 1p 17 Voor welke migratieachtergrond staan de cijfers I, II, III en IV?
- A I = Turks, II = Marokkaans, III = Surinaams, IV = Antilliaans/Arubaans
 - B I = Surinaams, II = Antilliaans/Arubaans, III = Turks, IV = Marokkaans
 - C I = Marokkaans, II = Surinaams, III = Antilliaans/Arubaans, IV = Turks
 - D I = Antilliaans/Arubaans, II = Turks, III = Marokkaans, IV = Surinaams

De gegevens in tekst 4 geven een ontwikkeling van de integratie van minderheden in Nederland aan.

- 1p 18 Voor welke ontwikkeling vormen de gegevens in tekst 4 een aanwijzing?
- A Een ontwikkeling naar meer assimilatie en minder segregatie.
 - B Een ontwikkeling naar meer assimilatie en meer segregatie.
 - C Een ontwikkeling naar minder assimilatie en minder segregatie.
 - D Een ontwikkeling naar minder assimilatie en meer segregatie.

Tekst 5 Thierry Baudet slaat terug: Minister Kaag predikt zelf haat en intolerantie

1 Thierry Baudet, politiek leider van Forum voor Democratie, slaat hard terug
2 naar minister Sigrid Kaag, die zondag in de Abel Herzberglesing 2019 opriep
3 om de democratische rechtsstaat luid te verdedigen. Volgens Baudet is de
4 D66-minister 'zelf degene die haat en intolerantie predikt'.
5 "Zij ontmenselijkt haar tegenstanders door ze de meest onaangename zaken
6 aan te wrijven", schrijft Baudet in een opiniestuk in NRC, in reactie op de
7 lezing. "De dialoog die Kaag zegt te waarderen maakt zichzelf onmogelijk door
8 ridiculisering van de standpunten van haar tegenstanders. Ze zit vast in haar
9 eigen gelijk."

10

Kaag zit vast in haar eigen gelijk, schrijft Baudet

11 Kaag kreeg op de Herzberglesing van zondag zeer veel reacties. In die lezing
12 zei ze dat ze na haar terugkeer naar Nederland, nadat ze jarenlang voor de
13 Verenigde Naties in het buitenland had gewerkt, verbaasd is over het
14 'stilzwijgen' over opkomend populisme en nationalisme. Zonder zijn naam te
15 noemen, was haar kritiek ook gericht op Thierry Baudets Forum voor
16 Democratie, die volgens haar kiezers 'verleidt met romantisch negentiende-
17 eeuws nationalisme'.

18

Trump

19 In zijn reactie neemt Baudet het op voor nationalistische of populistische
20 politici als president Trump, premier Orbán en de Italiaanse vicepremier
21 Salvini, die immigratie willen tegengaan en de 'eigen cultuur' van landen willen
22 bewaken.

23 Volgens Baudet staan deze rechts-nationalistische leiders voor 'het Europa
24 van de natiestaten', en zou Nederland het voorbeeld van Trump, Orbán en
25 Salvini moeten volgen. "Steeds vaker verzetten bevolkingen zich tegen
26 immigratiestromen."

27 Hij vindt dat de minister "de hand moet uitsteken naar mensen die zich zorgen
28 maken over ongecontroleerde immigratie".
29
30

(De Herzberglesing is een jaarlijkse lezing over een maatschappelijk vraagstuk.)

- 1p 19 In welke regels van tekst 5 vind je een voorbeeld van populisme?
- A Regels 1 t/m 3.
 - B Regels 5 en 6.
 - C Regels 11 t/m 15.
 - D Regels 25 t/m 27.

Met het Europa van de natiestaten wordt de nadruk gelegd op het behoud van de nationale soevereiniteit van landen.

Voor Baudet betekent dit dat hij voor besluitvorming is.

- 1p 20 Welk woord kun je invullen op de bovenstaande stippellijn?
- A regionale
 - B intergouvernementele
 - C supranationale
 - D bilaterale

Stel dat Thierry Baudet de kritiek uit tekst 5 in de Tweede Kamer uitspreekt bij de behandeling van de begroting van Ontwikkelingssamenwerking.

- 1p 21 Van welk recht maakt hij dan als lid van de Tweede Kamer gebruik?
- A Het recht van controle.
 - B Het recht van amendement.
 - C Het recht van initiatief.
 - D Het recht van motie.

- 1p 22 De zinnen in regel 25 t/m 27 van tekst 5 zijn een voorbeeld van:
- A internationalisering
 - B integratie
 - C globalisering
 - D nationalisme

Tekst 6 Voltallige oppositie wil klimaatcijfers voor verkiezingen hebben

1 Alle oppositiepartijen willen nog voor de verkiezingen van de Provinciale
2 Staten de doorgerekende klimaatplannen van het Centraal Planbureau (CPB)
3 en het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL) in handen krijgen.
4 Dat laten de fractievoorzitters van GroenLinks, PVV, SP, PvdA, PvdD,
5 50PLUS, SGP, DENK en FvD (samen goed voor 74 zetels) in een
6 gezamenlijke brief weten aan de directeuren van de planbureaus,
7 Klimaatakkoord-voorzitter Ed Nijpels en minister Eric Wiebes van Klimaat.
8 "We moeten een situatie voorkomen waarin partijen voor de verkiezingen
9 onduidelijk kunnen zijn over hun plannen om vervolgens, een paar weken na
10 de stembusgang, kiezers te verrassen met ingrijpende besluiten", schrijven de
11 politici.
12 In december werd een concept-Klimaatakkoord gepresenteerd. Na de
13 doorrekeningen van het CPB en PBL gaat het kabinet met een 'finale versie'
14 met de Tweede Kamer in debat. Er wordt in Den Haag van uitgegaan dat die
15 doorrekeningen pas na de Statenverkiezingen van 20 maart binnen
16 zullen zijn.
17 "Daarom verzoeken wij u om de doorrekening van het ontwerp-
18 Klimaatakkoord, zodra deze gereed is, niet enkel naar het kabinet, maar op
19 hetzelfde moment ook naar de Tweede Kamer te sturen", schrijven de
20 oppositieleden aan het kabinet en de planbureaus.
21 **Kiezer heeft bij stembus geen invloed op plannen**
22 De partijen stellen dat de kiezer bij de stembus zo geen invloed heeft op de
23 klimaatplannen. Vanuit 'democratisch oogpunt' mogen de cijfers niet over de
24 verkiezingen heen worden getild.
25 Dinsdag deed GroenLinks-leider Jesse Klaver een vergelijkbare oproep aan
26 premier Mark Rutte. Maar de minister-president verwees Klaver naar
27 verantwoordelijk minister Wiebes.
28 Ook vrijdag tijdens de wekelijkse persconferentie van de premier wilde Rutte
29 niet direct ingaan op het verzoek de cijfers eerder te delen met de oppositie.
30 "Er is geen klimaatakkoord, er is een concept-klimaatakkoord", zei Rutte.
31 Bovendien vindt hij dat de Provinciale Statenverkiezingen over de provincies
32 gaan en niet over het klimaat.
33 Er moeten veel klimaatmaatregelen worden ingevoerd om in 2030 aan de
34 doelstelling van 49 procent minder CO2-uitstoot ten opzichte van 1990 te
35 voldoen. Daar is een breed maatschappelijk draagvlak voor nodig, zeggen de
36 coalitie en het kabinet bij herhaling. Dit draagvlak staat onder druk als kiezers
37 niet kunnen stemmen zonder de gevolgen van de klimaatplannen te kennen,
38 schrijft de oppositie. "Draagvlak voor politieke keuzes wordt ondermijnd als
39 kiezers zich hierover niet hebben kunnen uitspreken. Dat schaadt het
40 vertrouwen in de democratie", aldus de opstellers van de brief.
41 Wiebes zei geen bezwaar te hebben tegen het verzoek, maar benadrukte wel
42 dat hij er niet over gaat.

(In maart 2019 waren er verkiezingen voor de Provinciale Staten)

Klimaatverandering is een maatschappelijk vraagstuk. Elk maatschappelijk vraagstuk kan vanuit verschillende benaderingswijzen worden beschreven.

- 1p 23 Vanuit welke benaderingswijze wordt dit maatschappelijke vraagstuk in tekst 6 vooral beschreven?
- A politiek-juridische benaderingswijze
 - B sociaaleconomische benaderingswijze
 - C sociaal-culturele benaderingswijze
 - D vergelijkende benaderingswijze

De oppositie wil dat de klimaatcijfers vóór de provinciale verkiezingen in maart 2019 openbaar gemaakt worden.

- 1p 24 Welke politieke reden heeft de oppositie voor dit verzoek?
- A Vanwege de twijfels aan de betrouwbaarheid van de cijfers.
 - B Op deze wijze verwacht de oppositie een meerderheid in de Tweede Kamer te verkrijgen.
 - C Vanwege het feit dat de oppositie de uitkomst van de klimaatcijfers meer serieus neemt dan de regering.
 - D De oppositie verwacht dat de regering haar meerderheid in de Eerste Kamer verliest indien de cijfers ongunstig zijn.

- 1p 25 In welk van de onderstaande regels van tekst 6 is het begrip representativiteit te herkennen?
- A Regels 4 t/m 7.
 - B Regels 17 t/m 20.
 - C Regels 28 t/m 30.
 - D Regels 33 t/m 36.

- 1p 26 Wat zijn het Centraal Planbureau en het Planbureau voor de Leefomgeving?
- A lobbyorganisaties
 - B adviesorganen van de regering
 - C niet-gouvernementele organisaties
 - D publiekrechtelijke organisaties

Een definitief klimaatakkoord vereist politieke besluitvorming.

- 1p 27 In welke fase van het proces van de politieke besluitvorming bevindt zich het concept-klimaatakkoord volgens tekst 6?
- A omzetting
 - B uitvoer
 - C terugkoppeling
 - D omgeving

Tekst 7 Schuldhulp in Doetinchem 'Ik ga niet zeggen: die hond moet weg'

1 Een week meekijken met de schuldhulpverlening betekent ondergedompeld
2 worden in tot wanhoop leidende administratieve kronkels. 'De overheid zit er
3 voor de burger. Dat zijn we in dit land vergeten.'

4 **Een willekeurige** week in een willekeurige gemeente: Doetinchem. In totaal
5 tien mensen in financiële nood worden gevolgd terwijl ze contact hebben met
6 de gemeentelijke afdeling schuldhulp. Vrijwel allemaal melden ze moe te zijn.
7 Murw. Moedeloos. Niet alleen vanwege de schulden, maar zeker ook
8 vanwege het ondoorgrondelijke, kille systeem waarin ze gevangen zijn
9 geraakt. Ze maken de post niet eens meer open, vertellen ze bijna zonder
10 uitzondering. Ze hebben 'papierangst', zijn bang voor de volgende envelop.
11 Meerdere personen kunnen in de spreekkamers hun tranen niet meer
12 bedwingen. Ze zijn óp van de zenuwen. Ze zijn gesloopt.

13 Aan het einde van de week valt PvdA-wethouder Steven Kroon een hard
14 oordeel: "Het is helaas waar, het is een complete chaos. De instanties
15 tuimelen over elkaar heen, mensen raken volledig verstrikt in de regels. We
16 hebben in Nederland een rete-ingewikkeld systeem gecreëerd, ik noem het de
17 Nederlandse ziekte. Als lokale wethouder breek ik dat niet zomaar af, ik kan
18 slechts mijn best doen om het lokaal zo eenvoudig mogelijk te maken."
19 Jolanda Toepoel (45), teamleider van de Doetinchemse schuldhulpverleners,
20 zegt: "Ik druk mijn eigen kinderen op het hart: zorg dat je nóóit afhankelijk
21 wordt van de Belastingdienst of het UWV, zorg dat je niet in de wereld van de
22 formulieren belandt. Zóveel regels, en de ene botst met de andere. We zijn
23 soms gek geworden. Het is echt héél eng."

24

Welkom in de wereld van de schuldhulpverlening

25 Doetinchem heeft ruim 56.000 inwoners. Van de 23.600 gezinnen moeten er
26 veertienhonderd rondkomen van het sociaal minimum en lopen er vierduizend
27 'risico op problematische schulden'. Wie op financieel gebied vastloopt, kan
28 zich melden bij de afdeling schulddienstverlening, zoals Doetinchem het liever
29 noemt. Tien medewerkers helpen bij een structurele sanering van de
30 financiële situatie of leveren incidentele bijzondere bijstand. Samen met de
31 afdeling WMO zitten ze op het 'Zorgplein'. "We worstelen vaak, maar komen
32 uiteindelijk meestal wel boven", zegt Toepoel. Per jaar worden in Doetinchem
33 zo'n 270 zaken succesvol afgerond, nog eens honderd halen de streep niet
34 omdat de schuldenaar zelf afhaakt.

35 Er zijn veel manieren om in de schulden te raken, zoveel wordt wel duidelijk
36 tijdens deze week. En, 'schuld' aan de schulden is een relatief begrip. Het kan
37 de allerbeste overkomen. Voor je het weet beland je bij de Voedselbank of de
38 Mini Manna Markt, de Doetinchemse kringloopsupermarkt waar je oudbakken
39 brood kunt kopen voor een kwartje. (...)

Nederland is een gedecentraliseerde eenheidsstaat.

- 1p **28** In welke van de volgende regels van tekst 7 is dit kenmerk te herkennen?
- A** Regels 1 en 2.
 - B** Regels 14 en 15.
 - C** Regels 17 en 18.
 - D** Regels 31 en 32.

De landelijke overheid kan verschillende rollen in de verzorgingsstaat vervullen.

- 1p **29** Welke rol van de landelijke overheid herken je als het gaat over de schuldhelpverlening in tekst 7?
- A** werkgever
 - B** werknemer
 - C** wetgever
 - D** overlegpartner

Het CDA is een christendemocratische politieke partij. Volgens de beginselen van deze partij is het maatschappelijke middenveld belangrijk.

- 1p **30** In welke regels van tekst 7 herken je het maatschappelijke middenveld?
- A** Regels 4 t/m 6.
 - B** Regels 14 t/m 16.
 - C** Regels 28 t/m 31.
 - D** Regels 37 t/m 40.